

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΟΡΜΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τό τελευταῖο καιρό ὑπάρχουν ἀνησυχίες γιά τά ὅσα κυκλοφοροῦν καί ἀκούγονται, καί συνεπῶς ἐσωτερικά ἐρωτήματα τά ὁποῖα δημιουργοῦνται. Θά ἤθελα λοιπόν νά δοῦμε γενικότερα αὐτό πού ὀνομάζεται κοσμικό πνεῦμα ἢ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς καί τό ὁποῖο ἐμφανίζεται μέ πολύ μεγάλη δύναμη νά ἐπηρεάζει τόν τρόπο τῆς ζωῆς μας, τόν τρόπο τῆς σκέψης μας, τήν καθημερινότητά μας, τόν γενικότερο προσανατολισμό μας. Πῶς θά μπορούσε ἡ Ἐκκλησία, ἢ μᾶλλον πῶς τό πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας τό βλέπει καί πῶς τό ἀντιμετωπίζει.

Θά κάνω λοιπόν μία περιγραφή σχετικά μέ τό πῶς διαμορφώνεται αὐτό τό κλίμα μέσα στό ὁποῖο ζοῦμε καί ἀποτελεῖ τήν ἀτμόσφαιρά μας, τό ὄξυγόνο τό ὁποῖο προσλαμβάνουμε καί τό ὁποῖο, ἂν εἶναι μολυσμένο, δημιουργεῖ ἀναπνευστική ἀνεπάρκεια· ἂν εἶναι ὄξυγονωμένο καλά, δίνει ζωή. Καί ἀπ' ὅτι φαίνεται εἶναι μᾶλλον τό πρῶτο. Πῶς θά μπορούσαμε, λοιπόν, μέσα σέ ὅλο αὐτό τό πλαίσιο ζωῆς κι ἐμεῖς νά τοποθετηθοῦμε καί μέ τόν καλύτερο τρόπο νά ἀντιμετωπίσουμε αὐτήν τήν κατάσταση;

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

Ἡ ἐποχή μας αὐτή ἔχει μερικά ἀντικρουόμενα χαρακτηριστικά. Εἶναι μία ἐποχή πολύ ἐντυπωσιακῶν ὑποσχέσεων, τέτοιων πού βγάξει ἀπό τήν ψυχή ἔντονες ἐπιθυμίες. Καί σάν νά φαίνεται ὅτι μπορεῖ νά ὠθήσει τόν ἄνθρωπο νά θέλει πολλά καί μεγάλα πράγματα ἐδῶ καί τώρα καί τοῦ δείχνει ὅτι αὐτά μπορεῖ νά τοῦ τά προσφέρει μέσα ἀπό τήν διαφήμιση, μέσα ἀπό τήν προβολή ἑνός συγκεκριμένου πνεύματος καί ἡθους· τά μακρινά τοῦ τά κάνει κοντινά, τοῦ τά δίνει σέ εἰκόνα, τά ἐπιθυμεῖ, τά λαχταρᾷ.

Ἐνῶ εἶναι τέτοια ἡ ἐποχή, μέ ἐντυπωσιακές ὑποσχέσεις, ἐμφανίζεται ταυτόχρονα νά εἶναι καί μία ἐποχή μέ **ἀσύλληπτα καί ἀνεπίλυτα προβλήματα** πρωτοφανοῦς μεγέθους καί διαμετρήματος· μία ἐποχή ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι φτιάχνει τέτοιο χαρακτήρα πού δέν μπορεῖ ἡ ἴδια νά τόν ἀντιμετωπίσει.

Κλασσικό παράδειγμα ἡ λεγόμενη οικονομική κρίση. Ἡ οικονομική κρίση φαίνεται ὅτι εἶναι πολύ μεγάλου μεγέθους. Μπορεῖ ἐμεῖς στήν Ἑλλάδα νά τήν βιώνουμε μέ ἕναν συγκεκριμένο τρόπο καί μέ μία συγκεκριμένη ἔκφραση, ἀλλά ὅμως φαίνεται ὅτι ἡ λύση τῆς δέν εἶναι λύση πού

ἀφορᾶ μόνο τήν Ἑλλάδα. Προσπαθοῦν ὅλοι νά βροῦν τούς τρόπους, ἀλλά ὅλοι φοβοῦνται ὅτι ἀπό τίς συγκεκριμένες ἐπιλογές καί λύσεις θά προκληθοῦν μεγαλύτερα προβλήματα στό γενικότερο παγκόσμιο περίγυρο. Αὐτό τό ἀναφέρω σάν ἕνα παράδειγμα πού μᾶλλον δέν εἶναι λάθος στήν ἐκτίμηση καί στόν προσδιορισμό του.

Ἔνα δεύτερο χαρακτηριστικό εἶναι ὅτι γιά πολλούς ἀνθρώπους ἔχει πολύ **μεγάλους φόβους καί μεγάλης κλίμακος ἀνησυχίες καί ἀπειλές**. Ἡ δυνατότητα ἐπικοινωνίας εἶναι τέτοια πού κάνει τίς μάζες νά φοβοῦνται καί ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ἐπηρεάζονται καί πληροφοροῦνται οἱ ἀνθρώποι εἶναι πολύ μαζικός. Ἄν δέν ὑπῆρχε αὐτή ἡ πληροφόρηση λίγοι θά τά μάθαιναν καί ἡ μετάδοση τῆς ἀρρώστειας, τῆς ἀγωνίας, τῆς ἀνησυχίας, τοῦ φόβου, τοῦ ἄγχους, τῆς αἰσθησης, τῆς ἀπειλῆς θά ἦταν πιό περιορισμένη. Βλέπουμε, λοιπόν, ὅτι τώρα σέ αὐτήν τήν ἐποχή ἀρχίζει ἡ αἰσθηση τῆς ἀπειλῆς, τοῦ φόβου καί τοῦ πανικοῦ νά προσλαμβάνει διαστάσεις ἀρκετά μεγάλες, θά λέγαμε, παγκόσμιες.

Ἔνα τρίτο χαρακτηριστικό εἶναι ὅτι ὅλο αὐτό παρουσιάζεται μέ **ἕνα στοιχεῖο πρωτοφανοῦς ὑλισμοῦ, εὐδαιμονισμοῦ καί ἀθεϊσμοῦ**. Ἀκόμη κι ὅταν βουλιάζουμε δέν μᾶς βγαίνει ὁ Θεός. Δέν πάει ὁ νοῦς μας, ἐννοῶ ὄχι ἡμῶν ὡς ἀτόμων ἀλλά γενικότερα τῶν κοινωνιῶν. Φέτος, παρατήρησα καί μου ἔκανε πάρα πολύ ἐντύπωση ἀκόμη ἀπό τήν περίοδο πρὸ τοῦ Πάσχα ἀπό τίς κάρτες πού πῆρα, ἀπό τά ὅσα διάβασα καί μέ τά ὁποῖα ἦρθα σέ ἐπαφή, ὅτι ἔγραφαν πιό πολύ ἀπό ὅποιαδήποτε ἄλλη χρονιά εἴτε «Καλή Ἀνάσταση» εἴτε «Χριστός Ἀνέστη». Καί ξεγελάστηκα, νόμιζα ὅτι ἦταν καλό. Τό γυρίζουν τώρα κάπως πρὸς τήν θρησκεία νόμισα. Ἀλλά ὅταν μετά εἶδα τά κείμενα κανένα δέν μιλοῦσε γιά Χριστό. Ὅλα μιλοῦσαν γιά Ἀνάσταση ἀπό τήν κρίση, γιά Ἀνάσταση ἀπό τήν μιζέρια, γιά Ἀνάσταση ὡς ἀναζήτηση ἐλπίδων. Θεός πουθενά. Λέξη καλή, δανεισμένη ἀπό ἕνα γεγονός πού εἶναι πολύ σημαντικό γιά μᾶς ὡς Ἐκκλησία καί ὡς χριστιανικό κόσμο ἀλλά χρησιμοποιημένη ἐντελῶς διαφορετικά. Τό ἴδιο καί ὅλος ὁ ἑορτασμός τοῦ Πάσχα· ἐμφανίζει ἕναν χαρακτήρα περισσότερο λαογραφικό, ὁμορφο, ἀκόμη καί τά ἔθιμα, ἀλλά πουθενά Χριστός, πουθενά ἐλπίδα ἀπό τόν Θεό, προσδοκία ἐλπίδας ἀπό κάπου. Αὐτό εἶναι ἄλλο ἕνα στοιχεῖο. Ἀκόμη καί στίς δικές μας παραδοσιακές κοινωνίες, οἱ ὁποῖες πραγματικά ζοῦσαν μέσα ἀπό τήν ζωή αὐτῶν τῶν γεγονότων, ἀρχίζει νά διαμορφώνεται μιά γλῶσσα ἡ ὁποία μᾶς εἶναι ξένη γλῶσσα γιά νά τήν καταλάβουμε καί πολύ δύσκολη κι ἐμεῖς ὡς Ἐκκλησία νά τήν μιλήσουμε. Καί μᾶς ἀποστερεῖ ἀπό νοήματα καί ἀλήθειες πάρα πολύ βασικές καί οὐσιαστικές.

Νά πῶ καί ἕνα ἄλλο παράδειγμα. Πιό παλιά οἱ ἀνθρώποι, ὅταν ἐπρόκειτο νά χτίσουν μία ἐκκλησία, τό πρῶτο πρᾶγμα πού ἔκαναν εἶναι

ὅτι ἔβρισκαν τό καλύτερο οἰκόπεδο καί τό χαρακτηρίζαν γιά ἐκκλησία. Καί οἱ ἄνθρωποι κάτω ἀπό οἰκονομικούς ὄρους πολύ χειρότερους καί ἀπό αὐτούς πού σήμερα ἐμεῖς ἔχουμε ἀγωνίζονταν καί ἔφτιαχαν τήν ἐκκλησία τους. Σήμερα ἀκόμα κι ἂν ἔχουμε ἀγορασμένο οἰκόπεδο γιά ἐκκλησία ἢ δωρισμένο, ἐμφανίζεται ἕνας ὁ ὁποῖος κάνει μιά προσφυγή στό Συμβούλιο Ἐπικρατείας καί μετά ἀπό καμιά δεκαριά χρόνια ἀποφασίζει τό Συμβούλιο Ἐπικρατείας ἂν πρέπει νά γίνει ἐκκλησία, ἂν αὐτό ἀντίκειται σέ περιβαλλοντικούς ὄρους, σέ ἀρχαιολογίες, ἂν κόβει τήν θέα, ἂν κάνει φασαρία, ἂν δημιουργεῖ ἠχορῶπανση ἢ καμπάνα. Ἀκόμη κι ἂν τελεσιδικήσει, ὅπως κατ' ἐπανάληψη συμβαίνει αὐτό, δυσκολεύεται τό σύστημα νά ἀνοίξει τήν πόρτα καί νά δημιουργήσει μιά ἐστία πού νά θυμίζει Θεό καί νά παραπέμπει σ' αὐτόν. Ὑπάρχουν συγκεκριμένοι οἰκισμοί πού ἔχουν ὁδούς στό ὄνομα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἢ ἄλλων ἁγίων, συνήθιζαν ἐπίσης νά ὀνοματίζουν τήν βάρκα τους στό ὄνομα τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἢ τῆς Παναγίας. Τώρα τίς βγάζουν Ροδούλα, Δαφνούλα, Σίσσυ, Νάνσυ. Ἡ γίνονται ἄς πούμε καινούργοι οἰκισμοί, ὅπως Διώνη, Ντράφι ἢ Θρακομακεδόνες καί ἔχουν ὁδούς Ρόδων, Γαρυφάλων, Λεμονιῶν, Λεμονανθῶν.

Τά λέω ὡς ἐνδεικτικά στοιχεῖα πού καταδεικνύουν ὅτι στήν ἐποχή μας μεταφέρεται ὅλο τό ἐνδιαφέρον ἀπομακρυνόμενο ἀπό τό συγκεκριμένο κέντρο τῆς πίστεως τό ὁποῖο εἶχαν οἱ πρόγονοί μας γύρω ἀπό τό ὁποῖο καί οἰκοδομοῦσαν τήν ζωή τους. Τέτοιου τύπου πράγματα δείχνουν ὅτι ὁ ἀέρας πού ἀναπνέουμε ἔχει κάπως ἀλλάξει. Ὅτι εἶναι ἐντελῶς διαφορετικός καί πολύ αἰφνιδιαστικά ἐπιβαλλόμενος, διότι οἱ ἀλλαγές πού γίνονται, οἱ καταστάσεις πού εἶχαν κτιστεῖ ἐδῶ καί αἰῶνες, τώρα ἀλλάζουν μέσα σέ μερικές δεκαετίες. Ἐπίσης, ἔχει δημιουργηθεῖ μιά παγκόσμια ἀτμόσφαιρα, μέ ἰδεολογικές, ψυχολογικές καί πνευματικές συνέπειες στή ζωή τοῦ καθενός μας.

ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Ἄν θέλουμε νά δοῦμε πῶς ἔχει συμβεῖ αὐτό, θά βροῦμε μερικές σημαντικές λέξεις, μία ἐκ τῶν ὁποίων πού ἰδιαίτερα ἀκούγεται στίς μέρες μας εἶναι ἡ λέξη παγκοσμιοποίηση. Αὐτή ἡ λέξη δέν ἀκουγόταν ὅταν ἐγώ σπούδαζα στό πανεπιστήμιο. Εἶναι κάτι τό ὁποῖο μᾶλλον γεννήθηκε πρῖν ἀπό μερικές δεκαετίες, ἀλλά ἄρχισε νά μπαίνει στή ζωή, νά τήν ἐπηρεάζει καί νά τήν διαμορφώνει τά τελευταῖα χρόνια.

Θά ἤθελα λίγο νά τό προσδιορίσω ὄχι μέ μεγάλη ἐπιστημονική ἀκρίβεια, ἀλλά γενικά τί εἶναι αὐτό πού ὀνομάζεται παγκοσμιοποίηση. Καί πῶς αὐτό τελικά μπορεῖ νά εἶναι ὑπεύθυνο καί γιά καλά καί γιά ἄσχημα αὐτῆς τῆς ζωῆς· νά εἶναι κάτι καλό, ἀλλά ἐνδεχομένως νά κάνει

μιά μεγαλύτερη ζημιά. Κι ἐνῶ μᾶς κατευθύνουν τὴν προσοχή πρὸς τὰ θετικά ἀποτελέσματα, νά μὴν μποροῦμε νά κατανοήσουμε τὴν μεγάλη ζημιά τὴν ὁποία σέ πνευματικό ἐπίπεδο μπορεῖ νά ὑφιστάμεθα.

Ἡ παγκοσμιοποίηση εἶναι ἓνας οικονομικός ὅρος, ὁ ὁποῖος βασικά σημαίνει τὴν σέ παγκόσμιο κλίμακα διακίνηση ἐμπορευμάτων, ὑλικῶν ἀγαθῶν, χρήματος, κεφαλαίων, καί ἐργαζομένων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι πλέον μποροῦν, ἀντὶ νά περιορίζονται στὴν κλειστή κοινωνία στὴν ὁποία γεννήθηκαν καί στὴν ὁποία ἐκπαιδεύτηκαν, νά διευρύνεται ὁ ὀρίζοντάς τους καί νά ἀγκαλιάζει ὅλη τὴν ὑδρόγειο σφαῖρα, ὅλους τοὺς λαούς. Αὐτὸ ἔχει ὡς συνέπεια οἱ ἐπὶ μέρους οικονομίες κάπως εὐκολότερα νά ἐλέγχονται καί νά κατευθύνονται ἀπὸ τὸν νοῦ μιᾶς παγκόσμιας οικονομίας.

Ἐτσι λοιπὸν δημιουργεῖται μιὰ **παγκόσμια ἀγορά**, μὲ μεγάλα ἐμπορικά κέντρα, τὰ ὁποῖα καθορίζουν τίς τιμές τῶν προϊόντων τους ἀνάλογα μὲ τίς ἀπαιτήσεις τῆς ἀγορᾶς, μὲ τὴν ἀνταγωνιστικότητα καί μὲ τὸ συμφέρον τῶν ἀγοραστῶν, μὲ σκοπὸ νά εὐνοηθεῖ μιὰ κατανάλωση χαμηλοτέρων τιμῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι μέσα σέ ὅλο αὐτὸ τὸ κλίμα νά μὴν μποροῦν νά σταθοῦν οἱ μικροεπιχειρήσεις. Ἔρχεται ἓνας κολοσσὸς πού λέγεται IKEA, πού λέγεται CARREFOUR, καί ὁ παντοπώλης τῆς γειτονιάς, αὐτὸς πού ἔχει τὸ μικρὸ μαγαζάκι δέν ἀντέχει. Φεύγει. Ὁ καταναλωτὴς μᾶλλον διευκολύνεται γιατί βρῖσκει parking, γιατί ἔχει χαμηλές τιμές, γιατί τὰ βρῖσκει ὅλα μαζί. Δημιουργοῦνται λοιπὸν ἀγοραστικοὶ ὅροι τέτοιοι πού εὐνοοῦν τὰ πολὺ μεγάλα. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἓνα.

Τὸ δεύτερο εἶναι γιὰ νά μπορέσει νά λειτουργήσῃ αὐτὴ ἡ μεγαλοἀγορά, πρέπει νά πληροφορεῖται ὁ κόσμος. Αὐτὸ ὀδηγεῖ σέ ἓνα σύστημα **πληροφόρησης εὐρείας ἀπήχησης**. Ἡ διάχυση τῆς πληροφορίας, ἡ διαχείριση καί ἡ διακίνησή της γίνονται μέσα ἀπὸ τὸ διαδίκτυο. Αὐτὸ ὅμως μοιράζει τὴν πληροφορία σέ ὅλον τὸν κόσμο, πράγμα πού διευκολύνει τὴν ἀνάπτυξη μιᾶς ἄλλης ιδέας, αὐτῆς τῆς παγκόσμιας διακυβέρνησης. Ὅπως ἓνα μαγαζὶ μικρὸ πνίγεται ἀπὸ ἓνα μεγάλο, ἔτσι κι ἓνας μικρὸς λαός, μιὰ μικρὴ ἀγορά, μιὰ μικρὴ κοινωνία παραδίδεται σέ ἓνα ἐνδεχομένως ὑπερεθνικό οικονομικό κέντρο.

Καί γιὰ νά μπορέσει νά λειτουργήσῃ αὐτὸ τὸ ὑπερβολικά μεγάλο σύστημα χρειάζεται ἓνας ψηφιακὸς ὑψηλῶν δυνατοτήτων μηχανισμὸς. Ἐτσι ὀδηγοῦμαστε στὴν ιδέα τῆς παγκόσμιας ἠλεκτρονικῆς διακυβέρνησης. Δέν γίνεται διαφορετικά. Εἶναι πράγματι πολὺ πρακτικό. Ἐτσι ἐπὶ παραδείγματι ὅταν σέ ἓνα πολυκατάστημα τοῦ ἀερολιμένα Ἀθηνῶν σέ ἓνα τριήμερο ἀργίας περνοῦν 18.000 ἄνθρωποι καί μπορεῖ νά δεχθεῖ ταυτόχρονα μέχρι 4.000, ὁ ἔλεγχος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πελατῶν δέν μπορεῖ νά γίνῃ παρά μόνον κάποιον ψηφιακὸ κώδικα. Τὸ ἴδιο καί καί ὁ ἔλεγχος τῶν προϊόντων.

Αντί να μπούμε στη χρονοβόρα διαδικασία του να δίνουμε ρέστα και χρήματα, χρησιμοποιούμε την ηλεκτρονική κάρτα, την βάζουμε, περνάει και στην έφορία και τελειώσαμε. Είναι όντως πολύ πρακτικό, και δεν θά γινόταν αλλιώς. Άρα οδηγούμαστε υποχρεωτικά σε τέτοιου τύπου μηχανισμούς, οι οποίοι όμως εκτός από πρακτικοί και εξυπηρετικοί είναι έντελως απρόσωποι και φοβερά συγκεντρωτικοί. Τί όμως θά μπορούσε να σημαίνει παραπέρα;

Είπα προηγουμένως ότι δεν γίνεται μόνο διακίνηση κεφαλαίων, έμπορευμάτων, γίνεται και διακίνηση εργαζομένων, ανθρώπων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να προκληθεί ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα, **τό μεταναστευτικό**, όπου άνθρωποι πού δεν χωρούν σε έναν τόπο, πού ή αγορά δεν τους εξυπηρετεί και δεν εύννοει την καθημερινότητα της ζωής τους, θέλουν να φύγουν να πάνε κάπου άλλου για να βρουν μιά καλύτερη τύχη. Αυτό γινόταν και στίς αρχές του περασμένου αιώνα και μετά, και έτσι δημιουργήθηκαν τά μεταναστευτικά ρεύματα. Αυτό πού γίνεται τώρα, όπου έτοιμάζεται όλη ή Αφρική ίσως να ανεβεί λίγο βορειότερα και να μὴν υπάρχει ή υποδομή υποδοχής της, είναι ένα καινούργιο φαινόμενο πού πλέον ή σύγχρονη πραγματικότητα και τό σύγχρονο σύστημα θά έπρεπε να τό διαχειριστεί.

Καθώς τώρα γίνονται αυτές οι μεγάλες μετακινήσεις τῶν πληθυσμῶν και καθώς έχουν βελτιωθεί τά μέσα μαζικής μεταφορᾶς, αρχίζει να δημιουργείται και ένα μείγμα και κράμα πολιτισμῶν. Έρχονται άνθρωποι μέ δική τους ιστορία, δικό τους πολιτισμό, δικές τους συνήθειες, δικές τους νοοτροπίες, τίς όποιες πρέπει ό χώρος φιλοξενίας τους να τίς σεβαστεί και μέ κάποιο τρόπο επίσης να τίς διαχειριστεί. Αυτό όμως για να γίνει προϋποθέτει έναν διάλογο πολιτισμῶν πολύ διαφορετικό από ό,τι ήταν παλαιότερα και σε πολύ μικρότερο χρονικό διάστημα. Μέσα στόν πολιτισμό υπάρχει και αυτό τό όποιο ονομάζεται θρησκεία: οι θρησκευτικές παραδόσεις, ή πίστη στόν Θεό, οι θρησκευτικές συνήθειες, οι εκφράσεις τῆς λατρείας κ.ο.κ.

Αρχίζουμε λοιπόν στην κοινωνία μας να μιλούμε για **πολυπολιτισμικότητα**, για **πολυθρησκευτικότητα**. Για να μπορέσουμε να συγκρατηθούμε και να μὴν αρχίζουμε να φιλονικούμε επειδή έχουμε διαφορετικές θρησκείες, διαφορετικές συνήθειες, διαφορετικές νοοτροπίες, διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο και παρελθόν, πρέπει κάπως να γίνει μιά διαχείριση αυτού του πράγματος, ώστε οι φιλοξενούσες χώρες του λεγόμενου αναπτυσσόμενου κόσμου να βρουν πώς θά δεχθούν τους ανθρώπους πού έρχονται για να ζήσουν σε αυτήν την κοινωνία, για να βγάλουν λίγα χρήματα, να μπορέσουν να ανασάνουν.

Έτσι πρέπει να δημιουργηθεί κάτι τό όποιο να είναι, όπως είπαμε, μεγάλου μεγέθους στόν έλεγχο και ένδεχομένως σέ παγκόσμιο διαμέτρημα. Σέ πρώτη φάση λοιπόν δημιουργούνται οί παγκόσμιοι όργανισμοί στό Νέα Υόρκη και μέ Εύρωπαϊκή έδρα τή Γενεύη και οί Εύρωπαϊκοί στό Στρασβούργο και στίς Βρυξέλλες. Στή συνέχεια, δημιουργείται τό Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ή Παγκόσμια Τράπεζα κ.ο.κ. Ένα παγκόσμιο σύστημα σκεπάζει όλον τόν κόσμο και προσπαθει να του λύσει τά προβλήματα μέ τήν δύναμη τήν όποία συσσωρεύει. Για να μπορέσουν να τό κάνουν αυτό οί όργανισμοί, αρχίζει να αναπτύσσεται πλέον μιά παγκόσμια πολιτική. Η πολιτική θέλει τό κάθε πρόβλημα να τό όργανώσει και να τό λύσει. Μέ αυτόν τόν τρόπο δημιουργούνται οί πολιτικοί όργανισμοί, ή Εύρωπαϊκή Ένωση ή ό ΟΗΕ.

Έτσι, δημιουργείται λοιπόν ένας χώρος όπου κυφορεϊται μιά πολιτική αντίληψη, έντελώς άλλου μεγέθους από τήν πολιτική αντίληψη τών επί μέρους χωρών, ή όποία και επιβάλλεται. Αυτό συμβαίνει τώρα και μέ μās. Και έμεις από τήν μιά μεριά έχουμε πάρει από τήν ένταξή μας στόν Εύρωπαϊκή Ένωση, τά αγαθά της, τά δάνειά της, αλλά έχουμε πάρει και τήν ύποχρέωση τής έξόφλησης· και δέν έννοω σέ χρημα, έννοω σέ όλα τά άλλα, σέ πολιτισμό, σέ νοοτροπία, σέ τρόπο ζωής κ.ο.κ. Δημιουργείται επίσης ένα **παγκόσμιο σύστημα παιδείας**, πώς εκπαιδεύονται οί άνθρωποι. Μās έρχονται όδηγίες απ' έξω πώς θα όργανωθεί ή παιδεία μας, και όχι μόνο ή σχολική παιδεία. Τό σύστημα εκπαίδευσης στόν χώρα μας συμμορφώνεται πρός τό εύρωπαϊκό, γιατί δέν μπορείς να σταθείς στό έξωτερικό αλλιώς. Θα πās να συναγωνιστείς, να δώσεις έξετάσεις μέ έντελώς άλλα δεδομένα. Για να ένταχθει τό έπιστημονικό μας κοινό και οί εκπαιδευόμενοι πολίτες, τά παιδιά μας, θα πρέπει τό σύστημα εκπαίδευσης μας να είναι προσαρμοσμένο σέ μιά παγκόσμια πάλι αντίληψη για τήν παιδεία, για τήν προσφορά τής γνώσης, τόν τρόπο καλλιέργειας, τίς πληροφορίες κ.ο.κ.

Αυτό σταδιακά αλλοιώνει τήν παιδεία. Έτσι, ένω ή παραδοσιακή παιδεία στόν Ελλάδα είχε ως στόχο της τήν καλλιέργεια τής σοφίας, δηλαδή μιās πολύ βαθειάς διεργασίας ή όποία δένει τήν γνώση, τήν όποια πληροφορία μέ τήν ίδια τήν ζωή και κάνει τόν άνθρωπο να μπορεί να αναπτύσσεται κριτικά, να τήν αξιολογει, να τήν προσλαμβάνει, να τήν απορρίπτει, μετά τόν διαφωτισμό και τήν ανάπτυξη τών έπιστημών απομακρυνθήκαμε από τή σοφία, χάσαμε τόν στόχο τής καλλιέργειάς της και περάσαμε στό επίπεδο τής γνώσης.

Μέ τόν τρόπο αυτόν, ή καρδιακή ώριμότητα αντικαταστάθηκε από τήν διανοητική κατανόηση και τήν απόκτηση γνώσεων, προκειμένου να τίς χρησιμοποιήσουμε όπως θα ήθελαν οί κοινωνίες για τίς καθημερινές

μας ανάγκες. Έπειδή όμως αυτήν τή συσσωρευμένη γνώση δέν μπορούμε εύκολα νά τή διαχειριστοῦμε στήν ἐποχή τῆς πληροφορικής, πλέον τό κέντρο τῆς παιδείας μετατοπίσθηκε στή συγκέντρωση πληροφορίας. Φύγαμε, λοιπόν, ἀπό τήν σοφία, περάσαμε στήν γνώση καί καταλήξαμε στήν πληροφορία. Ἀπό τήν γενικευμένη καί κριτική ἀξιολόγηση τῆς γνώσης ὀδηγηθήκαμε στήν ἀπομνημόνευση τῆς ἀποκομμένης πληροφορίας, ἡ ἀναζήτηση τῆς ὁποίας μπορεῖ πλέον νά γίνει μέσω τῶν λεγομένων μηχανῶν ἀναζήτησης διαδικτυακά.

Καί οἱ ἐκκλησιαστικοί ἄνθρωποι εἶναι ὑποδουλωμένοι στή θρησκευτική πληροφορία. Φτιάχνουν μιὰ πίστη πού στηρίζεται σέ θρησκευτικές πληροφορίες. Βρίσκουν ὅτι ὁ ἕνας πατέρας τῆς Ἐκκλησίας λέγει αὐτό, ὁ ἄλλος θεολόγος λέγει κάτι διαφορετικό καί προσπαθοῦν νά βασισθοῦν σέ πράγματα πού κατανοοῦν. Αὐτό ὅμως δέν ἔχει ζωή. Δημιουργεῖται λοιπόν ἕνα σύστημα παιδείας καί σκέψης πού βασίζεται στήν πληροφορία, ὄχι στήν ἀναλυμένη γνώση καί καθόλου στή σοφία. Καί αὐτό, ὅπως εἶπα προηγουμένως, ἔχει ἕνα μεγάλο πλεονέκτημα στή διαχείριση, ἔχει ὅμως ἕνα τεράστιο μειονέκτημα στήν ἀνάλυση καί στό ἀποτέλεσμα ἐπί τοῦ συνόλου ἀνθρώπου καί τῆς πνευματικῆς του διαμόρφωσης.

Λένε πολλοί ὅτι ἡ οἰκονομική κρίση δέν εἶναι οἰκονομική ἀλλά εἶναι κρίση ἀξιών. Ποιές εἶναι αὐτές οἱ ἀξίες, οἱ παγκόσμιες καί πανανθρώπινες ἀξίες; Ποιές εἶναι αὐτές τίς ὁποῖες τελικά μπόρεσε νά ὑπηρετήσῃ ἡ παγκοσμιοποίηση; Ἡ ἐνότητα, ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ συνύπαρξη, τά ἀτομικά δικαιώματα, ἡ ἰσότητα, οἱ ἴσες ἐνδεχομένως εὐκαιρίες, ὁ ἀλληλοσεβασμός, ὁ ἀντιρατσισμός, ἡ ἀντιμισαλλοδοξία, ἡ ἀνεκτικότητα. Γιά νά συνυπάρχουμε στίς κοινωνίες ἄνθρωποι διαφόρων παραδόσεων, πολιτισμῶν, θρησκειῶν, συνηθειῶν καί νοοτροπιῶν πρέπει πάνω σέ αὐτά νά στηριχτοῦμε. Καί ὄντως αὐτά εἶναι πολύ καλά καί σημαντικά ὡς στοιχεῖα ζωῆς. Ἐάν ὅμως εἶναι μόνον αὐτές οἱ ἀξίες, τότε θά μπορούσε νά ὀδηγούμασταν σέ ἕναν συγκρητισμό καί μιὰ σχετικοποίηση. Ὁ καθένας νά ἔχει τόν θεό του, ὅπως τόν καταλαβαίνει. Ἄρα φεύγουμε ἀπό τόν Θεό πού εἶναι ἡ ἀλήθεια, πού εἶναι ὁ Ὄν καί πᾶμε στόν θεό τόν ὁποῖο ἐμεῖς πιστεύουμε. Μᾶς ἀρέσει ἕνας θεός, τόν φτιάχνουμε, καί τόν πιστεύουμε. Ἔτσι, δέν ἀναζητοῦμε τόν ἀληθινό Θεό, ἀλλά ἀρκούμεθα στήν συνύπαρξη τῶν ἀνθρώπινων θεῶν τοῦ καθενός. Αὐτό τό πρᾶγμα λέγεται σχετικοποίηση ἢ συγκρητισμός.

Στή βάση αὐτήν στηρίζεται ἡ ἰδέα μιᾶς **παγκόσμιας θρησκείας** ἢ αὐτή τῆς οἰκουμενικῆς κίνησης. Στόχος τῆς εἶναι νά ἐνωθοῦμε οἱ χριστιανοί, τηρῶντας τό «ἵνα ὦσιν ἕν», πού προσευχήθηκε ὁ Χριστός. Καί αὐτό εἶναι εὐλογημένο. Στήν πράξη ὅμως πῶς θά γίνει; Πῶς θά συνεν-

νοηθοῦμε μέ τόν πάπα, ό όποίος, κατά τήν πίστη τῶν λατίνων, αὐτός εἶναι ἡ κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, μέ ἀποτέλεσμα νά προκύπτει ἕνα παποκεντρικό σύστημα διοίκησης τῆς Ἐκκλησίας; Ἀντίθετα, ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι ἔχουμε τό συνοδικό σύστημα. Δηλαδή δέν εἶναι ό ἀρχιεπίσκοπος πού ἀποφασίζει, ἀλλά εἶναι ἡ Σύνοδος. Αὐτά τά δύο δέν συνδυάζονται. Ἐπίσης, τό ἀλάθητο τοῦ πάπα ἐμεῖς δέν τό καταλαβαίνουμε. Αὐτοί τό ἀγκάλιασαν, τό πίστεψαν, μέ αὐτό μεγάλωσαν. Ἐπειδή δέν μπορούμε ἀμοιβαίως νά κατανοηθοῦμε, ό σκοπός τῆς ἔνωσης ὀδηγεῖ μοιραία στήν ἀποψη νά βροῦμε τά κοινά μας σημεῖα, τί μᾶς ἐνώνει καί ὄχι τί μᾶς χωρίζει. Αὐτό ἀκούγεται πάρα πολύ καλό. Ἀντί νά τσακωνόμαστε εἶναι πολύ καλό ἄν ό στόχος μας εἶναι, ὄχι νά βροῦμε τήν ἀλήθεια, ἀλλά νά τά βροῦμε μεταξύ μας. Νά φθάσουμε σέ ἕνα concensus, δηλαδή σέ μιᾶ ἀμοιβαία ἀνεκτικότητα συνύπαρξης. Ὄντως εἶναι καλό. Ναι, ἀλλά ὑπάρχει ἀλήθεια;

Ἀρχίζει λοιπόν ἡ ἀνάγκη συνύπαρξης νά ἐπιβάλλει ὑποχρεωτικά ἕνα κοινωνικοῦ ἢ ψυχολογικοῦ τύπου concensus. Νά βροῦμε τρόπο νά καθίσουμε στό ἴδιο τραπέζι. Τώρα τί θά γίνει ἀπό κεῖ καί πέρα, τό τί θά ποῦμε καί ποῦ θά πᾶμε δέν ξέρουμε· ό στόχος μας εἶναι νά τά βροῦμε. Ὅχι νά Τόν βροῦμε. Καί αὐτό περνάει ὡς κάτι καλό καί εὐλογημένο. Οἰκουμενισμός, ἐνότητα, ἀγάπη. Πολύ ωραία ἰδέα. Κι ἐμεῖς ἄν ἤμασταν γεννημένοι σέ ἕναν ἄλλο χῶρο, αὐτή τήν στιγμή θά εἶχαμε ἐνδεχομένως ἄλλη πίστη.

Ὅλα αὐτά εἶναι ἀπόρροια αὐτῆς τῆς παγκοσμιοποιητικῆς ἀντίληψης. Ἐτσι δημιουργεῖται κάτι πού ἐπιβάλλεται ὡς δύνამις καί ἐκφράζεται ὡς παγκόσμια οἰκονομία, ὡς παγκόσμιοι ὀργανισμοί, ὡς παγκόσμια πολιτική, ὡς παγκόσμια παιδεία, ὡς παγκόσμιες ἀξίες, ὡς παγκόσμιες συνήθειες, ὡς κοινή μόδα καί γλῶσσες. Δημιουργεῖται μιᾶ παγκόσμια συμπεριφορά, μιᾶ παγκόσμια νοοτροπία, μιᾶ παγκόσμια πληροφόρηση. Ἀνοίγουμε τήν τηλεόραση καί μαθαίνουμε ἀπό μιᾶ εἰκόνα τήν ὁποία τήν παίρνουν οἱ διάφοροι τηλεοπτικοί σταθμοί ὅλοι οἱ λαοί τό ἴδιο πρᾶγμα. Καί δέν μπορούμε εὐκόλα νά τό ἐλέγξουμε. Εἶναι εὐκόλη ἡ πληροφόρηση, ἀλλά αὐτό δέν σημαίνει ὅτι κατ' ἀνάγκην ἡ πληροφόρηση εἶναι καί ἀξιόπιστη. Πιθανόν νά εἶναι ἐλεγχόμενη. Αὐτό ὀδηγεῖ στόν λεγόμενο ἠλεκτρονικό ἔλεγχο.

Ἐνα ἄλλο πρᾶγμα πού χρησιμοποιεῖται ἀπό τό σύστημα εἶναι ἡ ἀντικατάσταση τῆς θρησκείας τοῦ Θεοῦ μέ μιᾶ θρησκεία ὅπου Θεός εἶναι ἕνας μή Θεός· ὄχι ἡμίθεος, ἀλλά μή Θεός. Γιά παράδειγμα θα ποῦμε τό ἐξῆς: Ἐμεῖς ὡς Ἐκκλησία θέλουμε νά ἀποδείξουμε στήν κοινωνία ὅτι εἴμαστε ἀναγκαῖοι, ὅτι κάνουμε κοινωνικό ἔργο -αὐτό εἶναι τό μεγάλο μας ἐπιχείρημα- ταῖζουμε φτωχοῦς, ἀνοίγουμε νοσοκομεῖα, ἔχουμε τόσα ἰδρύ-

ματα. Καί δέν εἶναι λάθος. Εἶναι καί ἀλήθεια καί ἀνάγκη. Ἀλλά τελικά πείθουμε τήν κοινωνία γιά τήν ἀναγκαιότητά μας μόνον στήν βάση τῆς κοινωνικῆς προσφορᾶς πού αὐτή ἐπιθυμεῖ. Αὐτό δέν ἔχει Θεό. Δέν χρειάζεται ἓνας Θεός γιά νά δώσουμε ἐμεῖς συσσίτια. Μποροῦμε νά τό κάνουμε καί χωρίς Θεό. Ἄν ἐγώ τώρα σᾶς ἔλεγα νά δώσετε ἀπό ἓνα εὐρώ, θά μαζεῦαμε τετρακόσια εὐρώ. Δέν εἶναι δύσκολο. Χωρίς νά τό καταλάβει ἡ μονάδα, μαζεύει κάτι ὁ πυρήνας. Καί αὐτό τό μεταφράζει σέ ἔργο.

Αὐτό ἔχει νά κάνει μέ τήν ὑλική ἀνάγκη τοῦ λαοῦ, ἀλλά ὄχι μέ τήν ἀνάγκη τοῦ λαοῦ γιά Θεό. Μᾶς φτιάχνουν λοιπόν μέ ἀλλοιωμένη τήν ταυτότητα καί μᾶς δέχεται τό σύστημα καί καμαρώνουμε ὅταν μᾶς ἀναγνωρίζουν ὡς Ἐκκλησία, ὅταν δέχονται νά διδάσκονται τά θρησκευτικά μας, ὅταν προστατεύονται τά δικαιώματά μας. Δέν λέω ὅτι δέν πρέπει νά διδάσκονται τά θρησκευτικά, ἀλλά σᾶς τό λέω γιά νά δείξω πῶς νοιώθουμε. Αὐτό ἀπό μόνο του δέν γεννάει Θεό. Μπορεῖ νά διδάσκεις θρησκευτικά καί νά μήν ἀναδύεται ὁ Θεός. Μπορεῖ νά εἶσαι καταπληκτικός στή λατρεία, μέ χορωδίες καί στολισμούς καί αὐτό νά εἶναι ἓνα παχύ ἐπίγειο πρᾶγμα μέ θρησκευτική ἐπίφαση χωρίς Θεό.

Ἕνα λοιπόν στοιχεῖο πού ἔρχεται ὡς ἀποτέλεσμα τῆς σύγχρονης νοοτροπίας εἶναι ὅτι κάπως μᾶς **χάνεται ὁ Θεός καί ἡ ἀνάγκη Του**. Ἡ ἀνάγκη ὑπάρχει εἴτε ὡς ψυχολογική, ἔχω φοβίες, ἀνασφάλειες, θέλω νά τά ἔχω καλά καί μέ τήν συνείδησή μου κ.λπ. Πολλοί μοῦ εἶπαν αὐτές τίς μέρες νά προσευχηθῶ γιά κάποιους νά πετύχουν στίς ἐξετάσεις πού ἀρχίζουν αὐριο. Εἶναι λάθος καί δέν θά προσευχηθῶ. Διότι δέν μπορῶ νά σταθῶ μπροστά στήν εἰκόνα καί νά πῶ «Θεέ μου, βοήθησε νά γράψει ἡ Κατερίνα καλά, ὁ Κώστας νά περάσει στό βιολογικό». Εἶναι λάθος. Αἰσθάνομαι ὅτι ὁ Θεός ἀπό πάνω ἂν μέ βλέπει θά λέει «καλά, τόσο ἀνόητο δεσπότη ἔχω ἐκεῖ κάτω;» Δέν ὑπάρχει τέτοιο πρᾶγμα. Δέν ὑπάρχει. Εἶπαμε νά κάνουμε λειτουργίες. Νά κάνουμε λειτουργίες, ὄχι γιά νά φαίνεται ὅτι κάνουμε λειτουργίες γιά τίς ἐξετάσεις καί ἄρα εἴμαστε κοντά στή νεολαία. Νά κάνουμε μιᾶ ἀγρυπνία, νά κάνουμε μιᾶ ἀκολουθία, περνοῦν μιᾶ δύσκολη κατάσταση τά παιδιά, νά βοηθήσει ὁ Θεός, νά φωτίσει κι ὅ,τι θέλει ἄς κάνει ἀπό ἐκεῖ καί πέρα. Δέν ἔχει καμιά σημασία σέ ποῖο τμήμα θά περάσουμε. Δέν ἔχει καμιά σημασία τί βαθμό θά πάρουμε στά μαθηματικά ἢ στά ἀρχαῖα ἑλληνικά. Μέ αὐτό δέν ἀσχολεῖται ὁ Θεός. Αὐτό εἶναι μιᾶ ἐντελῶς κοσμική ἀνθρώπινη κατανοητή ἀνάγκη, ἡ ὁποία ὅμως δέν ρυθμίζεται ἀπό κάπου ἄλλοῦ. Ἡ ἀντίληψη αὐτή δημιουργεῖ λάθος σχέση. Καί δέν νομίζω ὅτι ἀδικῶ τήν ἀλήθεια. Δέν εἶναι αὐτός ὁ Θεός. Οὔτε ὁ ὑπαρκτός, ὁ Ὄν, οὔτε κἄν θά ἔπρεπε νά εἶναι καί ὁ ἐπιθυμητός. Αὐτός εἶναι ὁ φτιαχτός, ὁ ἀνθρωποκατασκευασμένος,

αὐτός πού πεθαίνει. Αὐτός πού διώκεται καί χάνει, εἶναι αὐτός πού ἀπειλεῖται. Δέν εἶναι ὁ Θεός.

Τό ἐπόμενο πού τό ὑπενίχθην καί προηγουμένως εἶναι ὅτι γιά νά μπορέσει νά ἐλεχθεῖ, νά ρυθμιστεῖ ἢ νά λειτουργήσῃ αὐτό τό σύστημα συγκεντρώνεται τεράστια δύναμη στά χέρια κάποιων, οἱ ὁποῖοι εἶναι πρῶτον, ἄγνωστοι, δέν τούς γνωρίζουμε, δεύτερον, ἔχουν μαζέψῃ πρωτοφανῶς μεγάλη δύναμη, τέτοια καί τόση πού ποτέ στήν ἱστορία δέν ἦταν συγκεντρωμένη κάπου καί τρίτον, δέν εἶναι ἐλεγχόμενοι. Δέν ὑπάρχει ἕνας μηχανισμός νά δεῖ ποιοί εἶναι αὐτοί. Καί τί κάνουν καί γιατί τό κάνουν καί πού θά λογοδοτήσουν. Καί ἕνα τέταρτο, εἶναι χωρίς Θεό. Εἴμαστε σχεδόν σίγουροι ὅτι ἔτσι εἶναι.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ

Αὐτό λοιπόν ὅλο ἔχει ἐπίσης αὐτήν τήν δυναμική μέ τήν ὁποία καταστρέφει τήν ἱστορία, καταστρέφει τούς πολιτισμούς, καταστρέφει τήν ἰδιοπροσωπεία, καταστρέφει τά πρόσωπα, τήν ἐλευθερία. Φτιάχνει φωτοαντίγραφα. Ἐνα ἀπό αὐτά εἴμαστε κι ἐμεῖς. Κάτω ἀπό αὐτές τίς συνθήκες πρέπει νά βροῦμε τό δικό μας πρόσωπο ὁ καθένας. Αὐτό λίγο ὡς πολύ ὅλοι τό καταλαβαίνουμε. Μᾶς ἔχει εὐτελίσει τό ἴδιο τό σύστημα ὡς πρόσωπα, ὡς οἰκογένειες, ὡς κοινωνίες, ὡς ἔθνος, ὡς κόσμος. Ἐχουμε εὐτελισθεῖ διεθνῶς. Διερωτώμεθα πόσο χαμηλότερα θά πᾶμε. Καί δέν πηγαίνει παρακάτω. Παρά ταῦτα, καταλαβαίνουμε ὅλοι ὅτι συμπεριφερόμαστε ὅπως μᾶς ὑποχρεώνει τό σύστημα. Χάσαμε λίγο τήν ἐλευθερία μας μέ τήν ὁποία ἡ στενότερη σχέση πού ἔχουμε εἶναι ὅτι θά τήν θέλαμε, ὄχι ὅτι τήν ἔχομε. Καί πρέπει κάτι νά κάνουμε.

Στό μυαλό μας, λοιπόν, στό δικό μου τουλάχιστον τό μυαλό, ἔρχεται αὐτό πού εἶναι καταγεγραμμένο στήν Ἀποκάλυψη: «ἐδόθη αὐτῶ» στόν ἀντίχριστο, «ἐξουσία ἐπί πᾶσαν φυλήν καί λαόν καί γλῶσσαν καί ἔθνος» (Ἀποκ. ιγ' 7). Ποιός εἶναι αὐτός πού τοῦ δόθηκε ἐξουσία σέ ὅλους τούς λαούς, σέ ὅλες τίς φυλές, σέ ὅλες τίς γλῶσσες, σέ ὅλα τά ἔθνη; Τό διαβάζεις, δέν τό ἐρμηνεύεις παραπέρα, ἀλλά λές κάτι σημαίνει αὐτό. Καί ὀδηγεῖσαι ἀναπόφευκτα στήν καλύτερη περίπτωση σέ ἐσχατολογικές συζητήσεις, στή χειρότερη σέ ἐσχατολογικό πανικό. Φόβοι, ἀνασφάλειες, ὑπερβολές, αἴσθησις ὁμαδικοῦ πανικοῦ καί ἀδιεξόδου, ὁ ἀντίχριστος, καταστροφή, παραπομπές στό «συναχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ» (Λουκ. κα' 25). Τί κάνουμε λοιπόν; Ὑπάρχει καμμιά ἀντίσταση σέ αὐτό;

Σέ αὐτό θά ἤθελα λίγο νά ἀφιερῶσουμε τό ὑπόλοιπο μέρος τῆς ἀποψινῆς συνάξεως, δίνοντας μερικές κατευθύνσεις πού θεωρῶ πῶς ταυτόχρονα ρίχνουν φῶς καί δίνουν ἐλπίδα, προοπτική καί σκοπό στόν καθέ-

να μας. Μέσα σέ αυτό τό πλαίσιο, μέσα σέ αὐτήν τήν πραγματικότητα, πῶς θά μπορούσε κανείς νά πατήσῃ στά πόδια του πνευματικά.

A. Τό πρῶτο. Νομίζω, σίγουρα, **ὄχι μέ κοσμικούς τρόπους**. Αὐτό πού συνήθως μᾶς ζητοῦν εἶναι, «ξεσηκωθεῖτε, φωνάξετε, ὀργανῶστε συλλαλητήριο, σηκῶστε πανῶ, μοιρᾶστε μηνύματα παντοῦ, ἀπειλεῖστε». Λυποῦμαι ἀλλά αὐτό ἀποτελεῖ ἔκφραση κοσμικῆς ἀντίληψης. Εἶναι ἕνας τρόπος πού στηρίζεται στή δική μας δύναμη. Εἶναι κάτι πού τό χρησιμοποιοῦν τά σημερινά συστήματα. Κάπου ἀντιδροῦν καί ἀνατρέπουν τήν πορεία τῶν πραγμάτων. Θά μπορούσε νά μήν εἶναι ἀμαρτωλός τρόπος καί ἴσως δέν εἶναι. Ἀλλά δέν εἶναι ὁ πνευματικός τρόπος. Εἶναι κάτι πού δημιουργεῖ ἐπίσης ταραχή, φανατισμό, ἔνταση, θυμό, ἐσωτερική ἀναστάτωση. Δέν εἶμαι τόσο σίγουρος ὅτι αὐτό εἶναι τό καλύτερο πού θά μπορούσαμε νά κάνουμε. Αὐτό σάν μιά πρώτη παρατήρηση.

B. Μιά δεύτερη παρατήρηση εἶναι ὅτι ἀναντίρρητα δέν πρέπει νά ἐφησυχάσουμε. Δέν πρέπει νά καθίσουμε ἀδιαφορῶντας, ἀλλά πρέπει πᾶσαν τήν ἐλπίδα καί τήν μέριμνά μας νά τήν ἔχουμε πρός τόν Θεό. Ἀλλά δέν πρέπει ὅμως καί νά λέμε ὅτι εἶναι ὑπερβολές ὅλα αὐτά τά πράγματα. Δέν εἶναι καθόλου ὑπερβολές. Οἱ δυνάμεις τοῦ σκότους τοῦ διαβόλου εἶναι ὑπαρκτές στόν κόσμο μέσα στόν ὁποῖο λειτουργοῦμε. Ἀκόμη καί νά μήν τό ἔλεγε ἡ Ἁγία Γραφή, τό ἐπιβεβαιώνει ἡ ἐμπειρία τῆς ζωῆς. Ἀλλά καί μέσα στήν Ἁγία Γραφή ὑπάρχει σαφῶς μιά διαρκῆς προτροπή νά διαχωρισθεῖ κανείς ἀπό τόν κόσμο καί νά καταλάβει ὅτι πολεμεῖται ἀπό τόν διάβολο γιά νά μπορέσει ἀνάλογα κι αὐτός νά διεξαγάγει τόν ἀόρατο πνευματικό του πόλεμο. Ἄρα λοιπόν δέν ἐφησυχάζουμε, ἀλλά **γρηγοροῦμε καί δέν ἀνησυχοῦμε**.

Γ. Κάτι πού λείπει καί πού ἔχει ὑπερβολικά ἀποδυναμωθεῖ στίς μέρες μας καί εἶναι τό πιό βασικό στοιχεῖο, εἶναι ἡ πίστη, ἡ ἀναγκαιότητα τῆς πίστεως. Δέν πιστεύουμε μέ τήν ἔννοια τοῦ ἐμπιστευόμαστε. Καί ὅσοι λέμε ὅτι πιστεύουμε, πιστεύουμε μέ τήν ἔννοια τοῦ ὅτι παραδεχόμαστε κάποιες ιδέες. Ἐπιλέγουν οἱ ἄνθρωποι ιδέες, ἐπιλέγουμε κι ἐμεῖς.

Πίστη σημαίνει ἐξάρτηση ἀπό τόν Θεό. «Αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τόν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν» (Α' Ἰω, ε' 4). Ἡ μεγαλύτερη δύναμη πού μπορεῖ νά ἔχει κανείς ἀπό μέσα του εἶναι αὐτή ἡ ἐμπιστοσύνη στόν Θεό. Νά εἶναι Αὐτός ὁ πρῶτος στηριγμός μου, τό κέντρο τῶν ἐλπίδων μου, ἡ κατεύθυνση τοῦ προορισμοῦ μου, ὁ ἐνεργῶν στή ζωή μου. Αὐτή εἶναι πίστη καί αὐτό θά πεῖ ὅτι ἡ πίστη φαίνεται μέσα ἀπό τά ἔργα, δηλαδή μέσα στήν καθημερινότητα· ἂν ἐγώ πραγματικά ἐλπίζω στόν Θεό, στηρίζομαι σέ Αὐτόν καί αἰσθάνομαι τήν ἀνάγκη τῆς σχέσης μου μέ Αὐτόν. Ὅχι, νά ἀποδεχθοῦμε τήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ, ἀλλά νά προσπαθήσουμε νά κοινωνοῦμε μετά τοῦ Θεοῦ. Αὐτό σημαίνει ὅτι μοῦ εἶναι τόσο ζῶν ὁ Θεός,

ὥστε τοῦ δίνω τόν δικό μου ἑαυτό καί παίρνω ἀπό τήν δική Του ἐνέργεια, ἡ ὁποία μεταφράζεται σέ φωτισμό, σέ δύναμη καί σέ ἀγιασμό. Αὐτό σημαίνει φωτίζομαι στό σκοτάδι μου, δυναμώνω ἐκεῖ πού λυγίζω καί ἀγιάζομαι μέσα στήν πρόκληση τῶν παθῶν μου. Αὐτό εἶναι πολύ διαφορετικό ἀπό τό παραδέχομαι τό ἕνα καί ἀπορρίπτω τό ἄλλο. Αὐτό φαίνεται πολύ στίς περιόδους τῶν διωγμῶν καί νομίζω ὅτι θά μπορούσε νά ἀποτελεῖ γιά ὅλους μας ἕνα θαυμάσιο πρότυπο ἡθους καί ζωῆς.

Κατά τούς διωγμούς, οἱ χριστιανοί δέν προσπαθοῦσαν νά ἀνατρέψουν τό ρωμαϊκό σύστημα, τό κράτος πού τούς πολεμοῦσε, ἀλλά ἐπιθυμοῦσαν νά ὁμολογήσουν τόν Χριστό ὡς ἀλήθεια καί στήν δύναμη Αὐτοῦ νά στηριχτοῦν. Καί αὐτό δέν τό πέτυχαν ἀπό τήν μιά μέρα στήν ἄλλη ὡς Ἐκκλησία, ἀλλά χρειάστηκε χρόνος. Ὅταν ὁ πρῶτος διωγμός τοῦ Νέρωνος ἔγινε τό 63 μ.Χ. καί ὁ τελευταῖος τοῦ Διοκλητιανοῦ τό 306, αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ περίοδος τῶν διωγμῶν κράτησε 250 χρόνια, δυόμισυ αἰῶνες.

Δ. Θά ἤθελα νά πῶ καί ἕνα τέταρτο. Τί θά πεῖ «οὔτοι ἐν ἄρμασι καί οὔτοι ἐν ἵπποις ἡμεῖς δέ ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνθησόμεθα;» (Ψαλμ. 19, 8). Τό λέει ὁ Δαυίδ στήν Παλαιά Διαθήκη. Τό ἐπαναλαμβάνουμε ἐμεῖς στίς ἀκολουθίες μας μέσω τοῦ Ψαλτηρίου. Θά πεῖ ὅτι αὐτοί πού μᾶς πολεμοῦν, ἔρχονται νά μᾶς πολεμήσουν μέ δυνάμεις ἀνθρώπινες, μέ ἄρματα, μέ ὀπλισμούς καί μέ ἄλογα, μέ στρατό, μέ ὅπλα, μέ πυραύλους θά λέγαμε σήμερα, «ἡμεῖς δέ ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνθησόμεθα». Ὅποιος θέλει πραγματικά νά νικήσει διά τοῦ Χριστοῦ, διά τοῦ Θεοῦ, Αὐτόν ἐπικαλεῖται καί νικᾷ καί συντριβονται οἱ κοσμικές δυνάμεις. Ἔτσι λέει. Καί εἶναι ἀλήθεια πού ἴσως δέν τήν πιστεύουμε ὅτι ἔρχεται ὁ κόσμος, ὁ διάβολος, ὁ ἀντίχριστος, «ἐν ἄρμασι καί ἐν ἵπποις», μέ κοσμική δύναμη νά συντριψῆ τήν πίστη, νά συντριψῆ τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν χριστιανῶν, ἀλλά ὁ χριστιανός μεγαλύνεται, δοξάζεται, φανερώνει τήν δύναμή του «ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν», ἄν ἐπικαλεῖται τό ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ.

Ὑπάρχει κι ἄλλο ἕνα που λέει «τόξον δυνατόν ἠσθένησεν καί οἱ ἀσθενοῦντες περιεζώσαντο δύναμιν» (Βασ. α' 4). Τό τόξο τῶν δυνατῶν, τά ὅπλα τῶν δυνατῶν, ἀπεδείχθησαν ὅτι δέν εἶχαν δύναμη. Καί οἱ ἀσθενοῦντες, τά ἀνθρωπάκια, τά ὁποία δέν εἶχαν καί καμιά δύναμη «περιεζώσαντο δύναμιν», χωρίς ὅπλα ἄρχισαν νά ἐκφράζονται ἐν δυνάμει. Αὐτό δέν ἰσχύει γιά κάποιους, γιά τούς ἔβραίους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Αὐτό ἰσχύει γιά ὅλους, ἄν ζοῦμε τήν Ἐκκλησία ὄχι ὡς σωματεῖο μέ κοσμική ἰσχύ ἀλλά ὡς μυστήριον, τό μυστήριον τοῦ Θεοῦ.

Καί ἕνα τρίτο· «πλούσιοι ἐπτώχευσαν καί ἐπέινασαν, οἱ δέ ἐκζητοῦντες τόν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντός ἀγαθοῦ». Τί θά πεῖ αὐτό; Ὅτι κάποιοι πού ἦταν πλούσιοι κι εἶχαν ὅλα τά ἀγαθά ξεφούσκωσαν.

Ἐπαθαν αὐτό πού ἔπαθε ὁ ἑλληνικός λαός τώρα, «ἐπτώχευσαν καί ἐπέινασαν». Γίναμε ἀλλιῶς ἀπό ὅ,τι ὑπολογίζαμε. Κόβεται τό ἕνα, κόβεται τό ἄλλο, ἀπολύεται ὁ ἕνας ἀπό τήν δουλειά, δέν βρίσκει δουλειά, εἶναι νέος ἄνθρωπος. «Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καί ἐπέινασαν οἱ δέ ἐκζητοῦντες τόν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντός ἀγαθοῦ». Αὐτό τί θά πει; αὐτοί πού ἔχουν τήν ἐλπίδα τους στόν Κύριο δέν θά τούς λείψει τίποτα.

Αὐτά τά τρία, καί ὑπάρχουν φυσικά πολύ περισσότερα, σέ τί μᾶς ὑποψιάζουν; Ὅτι ἐάν εἶναι ἀλήθεια, ἔτσι πρέπει νά ζοῦμε. Καί εἶναι ἀλήθεια. Ἄν δέν ζοῦμε ἔτσι, μᾶς λείπει κάτι πολύ σημαντικό καί ἡ σχέση μας μέ τόν Θεό εἶναι νοσηρή ἢ ἐλλειπής. Φιλοτιμεῖται κανείς νά πει, λοιπόν, πῶς τό ζῶ ἐγώ αὐτό τό πρᾶγμα; Τό πιστεύω, τό δέχομαι, τί μου λείπει; Πῶς μπορῶ νά τό ἀποκτήσω καί νά ἀρχίσω λίγο νά τό ἀναζητῶ ὡς ἀνάγκη τῆς ψυχῆς μου;

Θά ἤθελα λοιπόν νά πῶ ὅτι τόν ἀγῶνα μας γενικότερα τόν πνευματικό σ' αὐτή τή ζωή, δέν τόν κάνουμε μόνοι μας, ὁ στόχος μας δέν εἶναι νά νικήσουμε. Θά τοῦ δείξουμε ἐμεῖς τοῦ διαβόλου καί τοῦ ἀντιχρίστου, ἢ ὅλοι μαζί θά τόν διαλύσουμε, θά τόν γονατίσουμε, νά σταματήσῃ αὐτό τό πρᾶγμα πού γίνεται. Θά ἀλλάξουμε τόν κόσμο. Ὅχι. Ὅποιος ἀπό μᾶς τό κάνει εἶναι ἐκτός καί δέν θά τό πετύχει. Ἀλλά τί κάνουμε; Ὁμολογοῦμε τόν Χριστό καί γι' αὐτό ἔχει σημασία ποιός εἶναι ὁ Θεός κι ὄχι ποιόν πιστεύει ὁ καθένας ὡς Θεό. Ὁμολογοῦμε τόν Χριστό καί αὐτός εἶναι αὐτός ὁ ὁποῖος «ἐξῆλθεν νικῶν καί ἵνα νικήσῃ» (Ἄποκ. στ' 2). Αὐτός θά νικήσῃ, ὄχι ἐμεῖς.

Εἶμαι σχεδόν σίγουρος ὅτι τό πνεῦμα στό ὁποῖο καλλιεργοῦμαστε καί σᾶς καλλιεργοῦμε καί ἐμεῖς ὡς κληρικοί εἶναι νά εἶσαι ἀγωνιστής καί θά νικήσῃς μέ τήν βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Ὅχι. Αὐτός πού θά νικήσῃ θά εἶναι ὁ Χριστός. Ἐμεῖς καλοῦμαστε νά Τόν ὁμολογήσουμε καί νά συμμαχήσουμε μαζί Του, ὄχι νά νικήσουμε κανέναν. Συμμαχῶντας μαζί Του, αὐτός νικάει. Στήν ἱστορία αὐτός εἶναι ὁ νικητής. Αὐτό εἶναι τό τέταρτο πού θά ἤθελα νά πῶ.

Ε. Ὑπάρχει καί ἄλλο ἕνα στοιχεῖο ἀντιστάσεως. Πάλι θά τό δανειστῶ ἀπό τήν Ἁγία Γραφή. Λέει κάπου «οὗ δέ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις» (Ρωμ. ε' 20). Ὅπου ὑπάρχει πολύ ἁμαρτία, ὑπάρχει **πλεόνασμα χάριτος**. Παραχωρεῖ ὁ Θεός καί ὑπάρχει πλεονάζουσα ἡ ἁμαρτία. Ὅποιος θέλει νά ἀγωνισθῇ μέσα σέ αὐτήν τήν ἀτμόσφαιρα τῆς ἁμαρτίας θά τοῦ δοθεῖ περίσσευμα χάριτος, φωτισμός στό σκοτάδι του, δύναμη στήν ἀσθένειά του καί δυνατότητα ἁγιασμοῦ, νά νικήσῃ καί τά πάθη καί τούς πειρασμούς του. Ἐτσι ἐκφράζεται ἡ χάρις. Στήν ἐποχή μας, νά εἶστε σίγουροι, ὑπερπερισεύει ἡ χάρις.

Ἐπιτρέψτε μου, στό σημείο αὐτό, νά σᾶς πῶ τί σκέπτομαι ὡς ἐπίσκοπος. Θέλω αὐτό τό πλεόνασμα τῆς χάριτος νά τό βρῶ καί νά τό δώσω στό λαό. Θέλω ἀπό αὐτό πού ὑπάρχει, ἀντί νά βλέπω τήν ἁμαρτία, νά μπορέσω νά βρῶ χάρι πού δέν ὑπῆρχε σέ ἄλλες ἐποχές πού εἶχαν ἴσως λιγότερη ἁμαρτία. Διότι ἐπειδή εἶχαν λιγότερη ἁμαρτία, λιγότερη χάρι ἔδινε ὁ Θεός. Τώρα πού παραχωρεῖ καί ὑπάρχει ὅλος αὐτός ὁ παραλογισμός τῆς ἁμαρτίας δίνει καί χάρι. Πού εἶναι ὁμως; Θά τήν ψάξουμε. Κι ὄχι ὁ καθένας μόνος του, ὅλοι μαζί. Αὐτό πρέπει νά κάνουμε. Καί ἔχει χάρι.

Ὅταν λοιπόν θά πᾶμε σέ ἕναν πνευματικό αὐτό ζητᾶμε. Ὅταν θά πάω ἐγώ στόν πνευματικό μου θά τοῦ πῶ: «πατέρα μου καλέ, βρές μου τίς πηγές τῆς χάριτος νά πάρω καί πές μου πῶς θά πιῶ. Δεῖξε μου τήν πηγή καί δός μου τό ποτήρι». Γι' αὐτό πηγαίνουμε στόν πνευματικό, ὄχι γιά νά μᾶς σβῆσει τίς ἁμαρτίες. Ἀλλά νά μᾶς δώσει χάρι καί νά μᾶς ὑποδείξει τρόπους νά τήν προσλάβουμε. Ἔχει πολύ χάρι ἢ ἐποχή μας. Καί ὀφείλω νά τό πῶ καί αὐτό σάν ἕνα πέμπτο στοιχεῖο πολύ σημαντικῆς ἀντιστάσεως τήν ὁποία εἶναι καλό νά τήν ἀξιοποιήσουμε ὁ καθένας μας.

ΣΤ. Θά πῶ καί ἕνα ἀκόμη. Λέει πάλι στήν Ἀποκάλυψη «ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι» (Ἀποκ. κβ' 11) Σ' αὐτά τά δύσκολα χρόνια ξεχωρίζουν τά πράγματα. Παλεύει κανείς. Ὅποιος θέλει νά ζήσει σέ ρυπαρότητα «ρυπαρευθήτω ἔτι», ἄς λερωθεῖ. Κι ὁποιος θέλει νά ζήσει μέ ἀγιότητα, λεβέντικα νά πεῖ θά ἁγιασθῶ ἀκόμα παραπάνω. Στόχος μου ὁ ἁγιασμός μου.

Σᾶς ἐρωτῶ ὑπάρχει εἰκόνα καί ἔκφραση ἁγιασμοῦ ἢ ἑξαγιασμοῦ, δηλαδή διαδικασίας ἑξαγιασμοῦ στήν σημερινή Ἐκκλησία; Ἡ ὑπάρχει μόνον ἕνας συντηρητισμός, νά ὑποστηρίξουμε ὀρισμένες σωστές ἀπόψεις; Ἀρχίζουν κάποιοι μέ ἀγωνία νά ψάχνουν στούς computers καί στό internet ἀτέλειωτες ὥρες τίς ἀπειλές τοῦ διαβόλου, τοῦ ἀντιχρίστου, τό ἕνα τό ἄλλο. Πόσο ὀφελεῖ αὐτό; Πόσες ὥρες ξοδεύουν; Τό δίκτυο τῶν ἀνθρώπων μέ τούς ὁποίους κοινωνοῦν μόνο γι' αὐτά συζητάει. Αφοῦ ἔχετε τόσο κουράγιο νά παίρνετε ὅλη τήν φιλοσοφία τοῦ ἀντιχρίστου -τό δέχομαι ὡς πληροφορία ὄχι ὡς ζωή γιά νά τήν ἀπορρίψετε-, γιατί δέν κάνετε μιᾶ ἄλλη στροφή προσευχῆς, ἄλλου τύπου κοινωνίας, νά πάρετε ἀπό ἄλλου τή δύναμη νά ἀντιμετωπίσετε τό κακό.

Εἶναι λάθος. Στόχος μας εἶναι ὁ ἁγιασμός μας, ὄχι ἡ συντριβή τοῦ κακοῦ ἀπό μᾶς. Αὐτό δημιουργεῖ πολύ διαφορετική καί κατάσταση σέ μᾶς ἀλλά καί κατάσταση τῆς Ἐκκλησίας. Νά ἤμασταν μιᾶ Ἐκκλησία ἢ ὁποία ἔχει δίψα ἁγιασμοῦ νά γίνουμε ἅγιοι! Καί ὄχι νά λέμε: ἅγιος θά γίνω, πάτερ μου; Γιατί ὄχι; Γιατί νά μήν γίνεις ἅγιος; Δηλαδή ποιοί εἶναι νά γίνουν ἅγιοι; Καί τί κακό εἶναι οἱ ἄλλοι πού ἔγιναν ἅγιοι καί ἐσύ θές νά μήν γίνεις ἅγιος; Πεῖτε μου ἕνα ἐπιχείρημα πού νά δείχνει ὅτι δέν εἶναι

τόσο καταπληκτικό, τόσο φοβερό πράγμα τό νά γίνει κανείς ἅγιος. Γιατί νά μὴν ἀποτελεῖ τόν στόχο ὄλων μας; «Ὁ ἅγιος ἀγιασθήτω ἔτι». Τί ὠραῖο πράγμα! Αὐτή εἶναι καί ἡ δύναμη πού θά βγάλει τήν πίστη καί τήν ἀμυνά μας, ὁ ἀγιασμός μας.

Ζ. Θά τελειώσω μέ ἕνα ἄλλο. Εἶναι ὁ **σύνδεσμός μας μέ τήν Ἐκκλησία**. Αὐτό ἀποτελεῖ μιὰ ἀρρώστεια τῆς ἐποχῆς μας. Για κάποιον λόγο, ἔτσι οἰκονομεῖ ὁ Θεός κι ἔτσι γίνεται, ὑπάρχουν οἱ δομές τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Σύνοδός μας, οἱ ἐπίσκοποι μας, οἱ κληρικοί μας. Τί σημαίνει αὐτό; Θά μπορούσε ὁ Θεός νά ἐκφράζεται πολύ καλύτερα στό θέλημά Του μέσα ἀπό λάθος ἐπισκόπους. Αὐτό εἶναι ἀλήθεια. Ἄντί νά εἶμαι ἐγώ ὁ σωστός καί νά προσεύχομαι νά μέ φωτίσει ὁ Θεός τί νά κάνω, ἄς κάνω τήν προσευχή μου καί νά λέω: «Θεέ μου, φώτισε τούς ἐπισκόπους μας, τήν Σύνοδό μας, νά μᾶς ὀδηγήσουν σέ μιὰ ἀσφαλῆ ὁδό, ὅπως Ἐσύ ξέρεις, καί ἂν θέλουν καί ἂν δέν θέλουν, καί ἂν γνωρίζουν καί ἂν δέν γνωρίζουν, κι ἂν ἔχουν συμβιβαστεῖ κι ἂν δέν ἔχουν συμβιβαστεῖ. Ἔχεις τρόπους, διότι τό σκάφος τῆς Ἐκκλησίας Ἐσύ τό κυβερνᾶς μέσα ἀπό ἀνθρώπους». Αὐτό τό πνεῦμα δέν ὑπάρχει. Γι' αὐτό καί φθάσαμε στό σημεῖο ὁ λαός νά ἔχει χάσει τήν ἐμπιστοσύνη του καί νά μοῦ λένε συχνά: μὴν ἔχετε ἐμπιστοσύνη οὔτε στόν ἀρχιεπίσκοπο καί σέ κανεναν. Γιατί; Πού νά ἔχω ἐμπιστοσύνη, στό μυαλό μου, στή δική μου καλωσύνη; Ἐγώ προσεύχομαι νά φωτίσει αὐτούς ὁ Θεός, ὄχι μόνον ἐμένα. Ὅλους μας. Καί στούς υπεύθυνους, ἄντί νά τούς ὑποδείξω τί νά κάνουν, νά μοῦ ὑποδεικνύουν αὐτοί τί πρέπει νά κάνω.

Καταστρέφεται ἡ σχέση μέ τήν Ἐκκλησία μέ αὐτόν τόν τρόπο καί μέ αὐτό τό πνεῦμα πού κυκλοφορεῖ. Ὁ κλονισμός αὐτῆς τῆς ἐμπιστοσύνης εἶναι ὀλέθριο πράγμα διότι πορευόμαστε ὡς Ἐκκλησία, ὄχι ὡς ἄτομα. Ἐγώ ἐμπιστεύομαι τήν Ἐκκλησία, γιατί ἐμπιστεύομαι στόν Θεό ὅτι δέν θά ἀφήσει τήν Ἐκκλησία νά πλανηθεῖ, ἀκόμη καί μέ τούς λάθος ἀνθρώπους. Ἐπιτρέψτε μου νά πῶ ὅτι αὐτό εἶναι σωστό πράγμα, δέν εἶναι γνώμη, εἶναι ἀλήθεια. Γι' αὐτό καί προσευχόμαστε γιά τήν Ἐκκλησία μας, γιά τήν Σύνοδό μας, γιά τούς ἐπισκόπους μας. Ὅχι ὁ καθένας μας μόνος του νά πάει στόν παράδεισο, οὔτε νά ὑποδείξει στήν ἐκκλησιαστική ἡγεσία ἢ σέ αὐτούς πού σηκώνουν τήν εὐθύνη τί πρέπει νά κάνουν, ἀλλά χρέος του εἶναι νά προσεύχεται καί νά προσευχόμαστε ὅλοι νά φωτίσει ὁ Θεός ὡς Ἐκκλησία νά πορευθοῦμε καί στό δικό της σκάφος νά ἐπιβιβαστοῦμε γιά νά μπορέσουμε νά φθάσουμε ἐκεῖ πού πρέπει.

Τελειώνοντας θά ἤθελα νά πῶ ὅτι ἀνώτερη ἀπό τήν ἠθική ζωή, ἀνώτερη ἀπό τά καλά ἔργα εἶναι ἡ μυστική ζωή. Καί μυστική ζωή σημαίνει ζωή προσευχῆς, σημαίνει ζωή ἐξάρτησης ἀπό τόν Θεό, σημαίνει ζωή στήν ὁποία ἐνεργῶν εἶναι ὁ Θεός καί ὄχι ἐμεῖς. Ἐμεῖς αὐτό πού κάνουμε

είναι ό,τι καλύτερο μπορούμε για να έπιτρέψουμε στον Θεό να ένεργεί μέσα μας. Δέν θά άμυνθοϋμε μέ τό τί θά κάνουμε οϋτε μέ τό τί είμαστε, αλλά μέ τό τί μπορούμε και πρέπει να γίνουμε. Αυτό πού γινόμαστε δέν τό καταφέρνουμε μόνοι μας, αλλά είναι αποτέλεσμα τής ιερής συνεργίας μέ τον Θεό, τήν όποία πρέπει να τήν ανακαλύψουμε, δηλαδή έμεις βάζουμε τήν βούλησή μας κι Έκεϊνος μάς δίνει τή χάρι και τή δύναμή Του. Αυτό είναι Έκκλησία. Αυτό διδάσκει ή Έκκλησία, αυτό ζει ή Έκκλησία, αυτό έμπνέει ή Έκκλησία, αυτό όμολογει ή Έκκλησία μέσα στην ιστορία, αυτό γνωρίζει ή Έκκλησία.

Έάν δέν τό ζοϋμε και νομίζουμε όλοι ότι Θεός σημαίνει ότι έγώ είμαι ήθικός άνθρωπος και τελειώσαμε είναι πολύ λίγο. Αλλά αγωνίζομαι να είμαι ό καλύτερος πού μπορώ, και ήθικός, όχι για να καταφέρω τά υπερφυσικά, αλλά για να μπορώ να δεχθώ τον Θεό μέσα μου και να προσλάβω τήν δύναμή Του και μ' αυτήν να ένεργώ στη ζωή μου.

Έλπίζω ότι δέν είναι πολύ βαριά αυτά πού είπαμε. Ξέρω ότι συχνά ακούγονται ως ξένη γλώσσα αλλά αυτή είναι ή γλώσσα τής Έκκλησίας. Και γι' αυτό έτσι σκέφθηκα ότι καλό θά ήταν στίς δύσκολες μέρες πού περνοϋμε, τουλάχιστον τώρα να καταλάβουμε τί μεγάλο προάγμα είναι αυτή ή μυστική σχέση μέ τον Θεό, ή συμμαχία μέ τον Θεό για να μπορεϊ Αυτός να συνεκπολεμεί, όπως λένε οί άγιοι. Δηλαδή έμεις να κάνουμε τον άγωνα μας, αλλά Αυτός ό όποϊος θά φέρει εις πέρας τον άγωνα, Αυτός πού θά δείξει τό σημείο Του -και ή Έκκλησία έχει αυτά τά σημεία τής παρουσίας του Θεου για τήν ζωή του καθενός μας- είναι ό ίδιος ό Χριστός.

Έμεις, λοιπόν, μέσα σε όλη αυτή τή λαίλαπα, μπροστά στον όδοστρωτήρα πού έρχεται να μάς πατήσει, πιστεύουμε ότι «οϋτοι εν άρμασι και οϋτοι εν ίπποις ήμεις δε εν όνόματι Χριστου Κυρίου του Θεου ήμων μεγαλυνθησόμεθα».

Η έπίκληση του όνόματός Του, ή προσδοκία, των σημείων Του δηλαδή των φανερώσεών Του στη ζωή μας, αυτά μάς στηρίζουν, αυτά μάς κατευθύνουν, αυτά αποτελούν τήν όδό τής σωτηρίας μας.